№ 224 Դեկտեմբերի 22 **1879** Դեկտեմբերի 22 № 224

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Գանձակից։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Թիւրքիա։ Իտալիա։—«Մշակի» հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Բանասիրական։ Հայոց Թատրոն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

14 դեկտեմբերի

Գանձակում թէ կանայք շատ յետ են մնացած, թէ նրանք ամենևին հետաքրքրվել չը գիտեն կենսական, ազգային և ուսումնարանական հարցերով, դա անուրանալի ճշմարտութիւն է։ Ես դրա պատճառը գտնում եմ գլխաւորապէս նրանում, որ չունենք ժողովատեղեր, չունենք սովորութիւն մէկ մէկու մօտ ժողովվել ու խօսել, ինչպէս ասած է, մեր ցաւերը մէկ մէկու յայտնել. Էհ, սատանի ականջը խուլ, եթէ մէկ մէկ էլ եկեղեցումը իրար պատահում ենք, տեսակցութեան ժամանակն այնքան կարճ է լինում, որ հազիւ իրար առողջութիւնը հարցնելուց յետոյ կարողանում ենք իրար հագուստը լաւ տնտղելով իմանալ, կտորը ումից առնելը, նրա գինը և կարողը։ Այս անշարժութիւնը, որ համարեա հասել էր մեռելութեան, մի պատճառից շարժված կարծես թէ՝ կենդանութեան յոյս էր խոստանում. Անցեալ 1878 թւին մեր մէջ ձայն տարածվեց թէ քաղաքիս օրիորդաց դպրոցը օրից օր յետ է մնում. հասկացողները նրա պատճառը համարում էին դպրոցի նիւթական սուղ դրութիւնը։ Այդ ցաւալի լուրը շարժեց մեր բարի նախանձը, մի օր մէկ քանի հոգիք ժողոված լինելով մեզանից մէկի մօտ՝ այդ մասին երկար խօսեցինք, վերջն հասանք այն եզրակացութեան, որ մեր մէջ կամաւոր ստորագրութիւն բանանք, և բաժանորդական անդամ գըրվենք իւրաքանչիւրս տարեկան տասն ր.։ Ասածը իսկոյն իրագործվեց և մեր փոքրիկ ընկերութեան նախագահ ընտրեցինք տիկին Վ. Մելիքեանցին նրան տուինք անուանական ցուցակ անդամուհիների, բարոյական պարտք դնելով նրա վրա, որ նա շարունակէ ինչպէս ստորագրել տալ կանանց, նոյնպէս ստորագրվողներից նուիրագրամները ժողովէ. չը նայելով, որ տիկին Մ. առանց այն էլ ծանրաբեռնված էր իր տնական մեծամեծ հոգսերով, այնու ամենայնիւ ազգայինն բարձր դասելով քան անձնականը, մեծաւ ուրախութեամբ յանձն առաւ այդ պարտաւորութիւնը։

Ասացի, որ անցեալ տարի փոքր ինչ շարժման նշոյլ երևաց, բայց ցաւ մեծ, որ այդ նշոյլը դեռ չը վառված՝ հանգաւ։ Մենք մեծայոյս էինք, որ մի տարվայ մէջ գոնէ տիկին Մելիքեանցը մէկ քանի անգամ ժողով կը հրաւիրէ, անդամուհիներիս հաշիւ կը տայ, թէ ումից ինչ է ստացել և ում է յանձնել, ահա անցաւ մօտ տարի ու կէս, հակառակ մեր յոյսերին ոչ թէ չունեցանք ոչ մի ժողով, այլ և չը լսեցինք անգամ թէ՝ ժողովվեց արդեօք ստորագրվողներից նուիրագրամները թէ ոչ։

Թէև ցանկալի էր, որ մենք, կանայքս ունենայինք միջոց մէկ տեղ ժողովվելու, մեր հոգսերը իրար հաղորդելու, բայց ով կարժանացնէ մեզ այդ երջանկութեանը, քանի որ մեր մարդիկը իրանք էլ չունեն, նրանք էլ պատահած հարցերը ճարահատված միշտ վճռում են փողոցում մեծ մեծ չինարիների (սօսիների) տակ. քանի մեր դրութիւնը այսպէս է, ես լիայոյս եմ, որ տիկին Մելիքեանցը յարգելով խնդիրս և նեղութիւն յանձն առնելով՝ կամ մեզ անդամուհիներիս ժողով կը հրաւիրէ և կամ իր գործունէութեան մասին լրագրի միջոցով հաշիւ կը տայ։

Տիկին Թ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Երևան, 8 դեկտեմբերի

Ուղարկում եմ ձեզ վաթսուն և երկու րուբլի, որ ժողովել է պ. Ղազարեանցը Մեծ-Ղարաքիլիսայում իբրև մասնաւոր նպաստ իմ աշխատասիրած «Մայրենի լեզուի» երկրորդ տարին յօգուտ «Արարատեան» ընկերութեան տպագրելու համար։ Ես սպասում էի, որ ընկերութիւնն իմացնէ ինձ այդ գրքի տպագրութիւնն սկսելու, որպէս և առաջին տարվայ ստացման մասին, բայց մինչև այսօր չը ստանալով ցանկացած տեղեկութիւններս,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

—

—Անջելօ։—Դուստր նկարչի։—Խաթաբալա։—Հարստահարված առաքինութիւն։—Դօն Կարլոս։—Դերասաններ՝ պ. Ադամեան և միրոնք։—Դերասանուհիք օր. օր. Աստղիկ, Սիրանուշ և միրոնք։

—

«Մշակի» անցեալ համարներում տպված թատրոնական յօդուածներով մենք ցոյց տուինք այն ըսխալ և վնասակար ուղղութիւնը, որին հետևում էին թատրոնի կառավարիչները, մենք բոլոր մեր ասածները փաստերով ապացուցեցինք։ Այն ժամանակից մինչև այժմ թատրոնական կօմիտէտը հետևում է նոյն ուղղութեանը այն զանազանութեամբ, որ առաջ ներկայացրած պիեսաները նոր էին մեր հասարակութեան համար, մինչդեռ այժմ փոքր բացառութեամբ, նոյն պիեսաները կրկնում են։

Բացառութիւններ են կազմում պ. Գ. Սունդուկեանի «Խաթաբալան», որ ներկայացվեցաւ նոյեմբերի 15-ին և թատրոնում գտնված հասարակութեան վրա շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն թողեց և Շիլլերի «Դօն-Կարլօսը», որի ներկայացնելը մեր բեմի վրա այժմեան ոյժերով կատարեալ յանդգնութիւն է և այդպէս էլ համարվեցաւ հասարակութեան հասկացող մասի կողմից։ Իսկ ինչ մեզ կը վերաբերի, մենք շատ ուրախ էինք տեսնել «Դօն-Կարլօսը» մեր բեմի վրա, որովհետև դա միակ պիեսան էր, որ մեզ ցոյց տուեց պոլսեցի մեր թանգագին հիւրերին ֆրանսիական խոհանոցից դուրս։

Կրկնում ենք, որ թատրոնական մասնաժողովը իր գործունէութիւնը շարունակում է նոյն ուղղութեամբ, ինչպէս և առաջ, տալիս է ռօմանտիական պիեսաներ և այն էլ այնպիսիներ, որոնց անունը ոչ մի օրինաւոր բեմի աֆիշայի վրա այլ ևս չէք տեսնի։ Վերցնենք օրինակի համար «Դուստր նկարչի» 5 գործողութիւններով և 6 պատկերներով դրաման. ինչպիսի յիմարութիւն է, ինչպէս արբեցնող և թմրեցնող է այդ գրուածքը։ Ի՞նչեր չը կան այդ անշունչ գրուածքի մէջ. տաղանդաւոր և հարստահարված քանդակագործ, անազնիւ, չար և ոյժ ունեցող երգիծաբան գրող, գեղեցիկ դեկօրացիաներ և խօր, նշաւակներ, եկեղեցու գմբէթ, վիրաւորանք, սուր, թոյն, թշուառ մայր և ողորմելի հայր, որ մէկից խլել է նրա աղջկան և չը գիտէ թէ այդ աղջիկը իր արիւն և մարմինն է և այս հանգամանքը բեմի վրա ամենաանճոռնի և զզուելի կերպով յայտնվում է։ Երևակայեցէք, ընթերցող, ձեզ մի կին, որ չը գիտեմ մութը գիշեր ժամանակ, թէ ցերեկով, բայց դիմակաւոր մարդու ձեռքով բռնաբարվում է։ Կինը չը գիտէ չարագործի անունը, չէ տեսել նրա երեսը, միայն նրա ձեռքին մի փոքրիկ սուր է մնացել, որ կինը բռնաբարողի մէջքից հանել է։ Ահա այդ սրով նա գտնում է իր աղջկայ հօրը, յանցաւորին.... Մենք չենք կամենում այդ մասին երկարօրէն խօսել, այն էլ բաւական է, որ այդպիսի բան բեմից հասարակութեանը պատմվում է և այն էլ ամենաանճոռնի կերպով....

Մի վօդըվիլի մէջ տատմօրը բերում են հիւանդ կնոջ մօտ, բայց խեղճը հիւանդ կնոջ տեղ, մի հարբած մարդ է գտնում.... այսպիսի վօդըվիլը նկատվում է, այդպիսի անցքի ներկայացնելը անբարոյականութիւն է համարվում, մինչդեռ վերև պատմածը աննկատելի է անցնում տեղական այն լրագիրների կողմից, որոնք մինչև այժմ շարունակաբար հաշիւներ էին տալիս թատրոնական ներկայացումների մասին.... Ինչ և իցէ հասարակութիւնը «Դուստր նկարչի» ներկայացումից յետոյ նոյնքան անբաւական դուրս գնաց թատրոնից, որքան և «Դօն-Կարլոսի» ներկայացումից յետոյ, թէպէտ շարժառիթները զանազան էին. առաջինը մի հրէշաւոր գրուածք էր, իսկ երկրորդը հրէշաւոր կերպով ներկայացվեցաւ։

Այսպիսի մի ժամանակ, երբ զանազան պատճառներից և հանգամանքներից առանձին մի ըղբութիւն է կազմվել հասարակութեան մէջ, թատրոնական ռեցենզենտի գործը բաւական դժուար և բազմակողմանի է, որովհետև նրան գրեթէ անկարելի է որոշել, թէ ում մասին պէտք է գրէ. դերասանների և դերասանուհիների մասին, որոնք ներկայացնում են, կօմիտետի մասին, որ ներկայացնում է, թէ հասարակութեան մասին, որ թատրոնական դահլիճի զանազան մասերում բազմած նոյնպէս ներկայացնում է և հազար անգամ աւելի ճարպիկ կերպով, քան ոչ թէ մեր, այլ եւրոպական ամենալաւ դերասանները։

Հասարակութեան այդ ներկայացումները լինում են նոյն իսկ թատրոնական դահլիճում, թատրոնի անցքում, բուֆէտում և թատրոնի դրան մօտ, որտեղ կառքեր են կանգնում և զանազան վէնզելներ և բէնգալեան կրակներ են այրում։

Հայ թատրոնական մշտական խմբի ներկայացումներից բոլորին գրեթէ մենք ներկայ ենք գըտնվել և հաւատացնում ենք, որ ոչ մի ներկայացում (չենք խօսում տեղական գրուածքների մասին) մեզ այնքան չէ հետաքրքրել իր սրերով, թոյներով, սպանութիւններով և այլն, որքան հասարակութեան ներկայացումները, որ սկսվում են ամեն անգամ, երբ վարագոյրը իջնում է. մի տեղ կատաղած կերպով ծափահարում են, միւս տեղ բղաւելով բօղազները ճղում են, երրորդ տեղ դարդակ հարցի պատճառով թէ ով է թատրոնը այժմեան դրութեանը հասցրել սարսափելի վիճաբանութիւններ են լինում. Ամեն տեղ միայն կողմնապահութիւն և չողոքորթութիւն կարելի է նկատել։ Մի մարդ չես գտնի ամբողջ հասարակութենից, որին այս կամ այն հարցը առաջարկես և նա ուղղակի պատասխանէ, ասի այն, ինչ որ ինքն է մտածում, ինչ որ իր կարծիքն է։ Աւելորդ է ասել, որ մեր խօսքը չէ վերաբերում հասարակութեան ստորին դասին, որ չըշմում է, հարբում է թատրոնում և անտրակտի ժամանակ անգամ չէ կարողանում իր խելքը հաւաքել, որտեղ մնաց, որ նա դատողութիւններ տայ։

Մեր հասարակութիւնը չէ այցելում տեղական կեանքից վերցրած թատրոնական գրուածքներին. նա չէ սիրում բեմի վրա տեսնել իր այլանդակ պատկերը. այս միտքը յայտնվեցաւ օրերումս «Մըշակի» առաջնորդող յօդուածների մէջ, բայց մի և նոյն ժամանակ պէտք է յայտնել, որ հասարակական կեանքի այդ այլանդակ պատկերը թատրոնում իւրաքանչիւր ներկայացման ժամանակ կարելի է տեսնել։ Իւրաքանչիւր ներկայացման ժամանակ կարելի է նկատել անարդարութիւն, կողմնապահութիւն հասարակութեան կողմից. դերասանի խաղը չէ գնահատվում, այլ աչքի առաջ է առնվում նրա ով լինելը. պիեսայի արժանաւորութեան մասին հասկացող մարդն էլ ոչինչ չէ ասում, կօմիտետի բռնած ընթացքի դէմ ոչ ոք չէ բողոքում, այլ ի նկատի է առնվում այս կամ այն հանգամանքը և այս դէպքերում թ թ ու ա ծ և հ ը ն ա ց ա ծ ծ ա կ ազգասիրութիւնը առաջին տեղն է բռնում, «Ադամեան, Ադամեան...Ադամեանը այս արաւ, Ադամեանը այն արաւ, Ադամեանը հանճար է, գենի է», բղաւում են ամեն կողմից, բայց ցանկալի կը լինէր իմանալ արդեօք նոյն իսկ այդ պարոնները իրանք իրանց ասածին հաւատում են։ Տեսնենք այդ Ադամեանին։

Պ. Ադամեանը Թիւրքիացի հայ երիտասարդ է. այսինքն նա մեզ երևում է այն երկրի երիտասարդների ներկայացուցիչ, որ առիթ տուեց հայկական խնդրի բարձրանալուն։ Նա մեզ երևում է իբրև Թիւրքիացի այն երիտասարդներից մէկը, որոնք հիմնեցին «Արարատեան» և այլ ընկերութիւններ, որոնք աշխատում են հայի լուսաւորութեան համար, որոնք աշխատում են հայութեան համար։ Գուցէ նա այդ երիտասարդների թւին է պատկանում, գուցէ և չէ. այդ մեր գործը չէ։ Իբրև մի երիտասարդի մասին, իբրև մի հիւրի մասին, իբրև մի մասնաւոր մարդու մասին մենք ոչինչ չենք խօսի պ. Ադամեանի վրա. իբրև մասնաւոր մարդու մենք նրան գուցէ ուրիշներից աւելի էլ յարգում ենք։ Այս մասին մենք չէինք էլ խօսի, եթէ ի նկատի չունենայինք որ պ. Ադամեանի աջողութիւն ունենալու պատճառը հասարակութեան մի յայտնի մասի մէջ, այդ իսկ հանգամանքներն են...

Պ. Ադամեանին առաջին անգամ մենք տեսանք «Սէր առանց համարման» պիեսայի մէջ և առաջին անգամից նկատեցինք, որ պարոնը ոչ թէ հանճար է, ոչ թէ գենի է, այլ միջակ ընդունակութիւնների տէր մի դերասան։ Մենք այն ժամանակ չը յայտնեցինք մեր այդ կարծիքը, վախենալով սխալվել և սպասեցինք միւս ներկայացումներին, որոնք տարաբաղդաբար բոլորն էլ միատեսակ. նոյն շկօլային էին պատկանում, մինչև որ ներկայացրին Շիլլերի Դօն-Կարլօսը։ Այս կամ այն շկօլան էլ կարող է ունենալ իր միջակ ընդունակ, տաղանդաւոր, հանճարաւոր և գենի գործողներին, իւրաքանչիւր ասպարիզում, լինի նա վիպական, դրամատիկական և այլն. ուրեմն նոյն իսկ այս կողմից նայենք գործի վրա։ Վերցնենք առաջին անգամ ներկայացրած պիեսան «Սէր առանց համարման»։ Այդ տեղ կայ մի տեսարան, երբ տղամարդը իր կնոջից ազատվելու համար վճռում է թունաւորել իր կնոջը և թունաւորելու գործողութիւնը բեմի վրա է կատարվում։ Այդ տղամարդու դերը, այդ ամուսնի դերը, Էրկոլէ Մօնթէսիլա կոմսի դերը կատարում էր պ. Ադամեանը։ Այդպիսի հանգամանքում, երբ տղամարդ ամուսինը թունաւորում է իր կնոջը նրա մէջ զանազան զգացմունքներ կռւում են միմեանց հետ (էլ չենք խօսում, որ այն շարժառիթները, որոնք կոմսին դրդում են թունաւորել իր կնոջը բոլորովին կրիտիկայի չեն դիմանում). մի կողմից կոմսը կամենում է ազատվել իր կնոջից և այդ ազատութիւնը նրա կեանքի նպատակն է, միւս կողմից նա երկիւղ է կրում, որ իր յանցանքը կարող է յայտնվել և ինքը կը պատժվի։ Արգելված պտուղը կոմսի համար մեծ արժէք ունէ, բայց մի և նոյն ժամանակ խիղճն էլ նրան հանգիստ չէ թողնում։ Կոմսի ջղերը լարված են, ամենափոքր աղմուկը նրա վրա սարսափելի տպաւորութիւն է գործում, մի կողմից խառնված և չփոթված մտքերը, միւս կողմից դառը իրականութիւնը չարչարում են կոմսին։ Պ. Ադամեանը «Սէր առանց համարման» պիեսայի մէջ մարդու կեանքի այսպիսի րօպէ ներկայացրեց։ Մենք կուզենայինք այս դէպքում գոնեա այն ասել, որ պ. Ադամեանը վ ա տ չ է ր, որովհետև միւս պիեսաներում նա աւելի աջողութիւն գտաւ և որովհետև այդ մեր առաջին կարծիքն է պարոնի խաղի մասին, բայց տարաբաղդաբար պէտք է խոստովանենք, որ այդ տեսարանի մէջ պարոնը անբնական էր։ Եթէ մենք պիեսան չէինք տեսել, այլ թատրոն էինք եկել նոյն իսկ այդ տեսարանի ներկայացման ժամանակ, կը մտածէինք որ կոմսը կամ իրան թունաւորել է, կամ հարբած է ստացել։ Նրա անբնական շարժուածքները, մատներէ ծռե-

խնդրում եմ դիմել և խնդրել ձեզ, որ հասցնէք այս գումարը «Արարատեան» ընկերութեան գործադիր ժողովին՝ յիշեալ գրքի տպագրութեան վրա գործ դնելու համար։ Ահաւասիկ նուիրատուների անունները։ Ա. Խանդաղեանց 2 ր., Տիկ. Աննա Բէկտաշեանց 10 ր., Ն. Յակոբեանց 1 ր., Նահ. Ազատեանց 1 ր., Մկրտիչ Մատինեանց 3 ր., Մելքիս. Հալաճեանց 5 ր., Ղազար Կօծինեանց 3 ր., Յակովբ Մատինեանց 1 ր. Յարութիւն Խօջայէնիաթեանց 10 ր., Ոմն 3 ր., Ա. Սիմէօնեանց 1 ր., Գէորգ Պետրոսեանց 1 ր., Պօղոս քահանայ Տէր-Պօղոսեանց 3 ր., Յակովբ Նալբանդեանց 1 ր., Տաճկաստանցի մը 2 ր., Պայիկ Հախումեանց 1 ր., Բէգլար Մարտիրոսեանց 1 ր., օր. Եսթեր Մարտիրոսեանց 1 ր., Սահակ Աբովեանց 1 ր., Գէորգ Ճորոչեանց 5 ր., Առաքել Տէր-Առաքելեանց 3 ր., Գէորգ Խասհակեանց 1 ր., Գէորգ Տէր-Պետրոսեանց 1 ր., Արսէն քահ. Տէր-Սիմէօնեանց 1 ր.։ Ընդամենը 62 րուբլ։

Ն. Տ. Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են։ «Մեր քաղաքումահա մի քանի ժամանակ է թուրքերից և հայերից կազմած աւազակների մի խումբ կայ, որոնք գիշերները ում որ կը պատահեն՝ կամ ծեծում են, կամ ջիբն են կտրում։»

—

Մեզ հաղորդում են ԲԱԳՈՒԻՑ, որ այդտեղ փօստատան մէջ շատ անգամ լրագիրների համարները վերցնում են այն անձինք, որոնք գրված չեն բաժանորդներին, իսկ ստացողները ստիպված են սրան նրան դիմել որ լրագրի համարը ձեռք բերեն ու կարդան։ Թղթակիցը աւելացնում է. «Մեր փօստային վարչութիւնը բոլորովին ուշադրութիւն չէ դարձնում այս տեսակ անկարգութիւնների վրա։» Պարզ է, որ այդ տեսակ անկարգութիւնները շատ են վնասում լրագիրների բաժանորդագրութեան չատանալուն։ Փօստային գլխաւոր վարչութեան ուշադրութիւնն ենք դարձնում այդ անկարգութիւնների վրա։

—

Քանի մի օր է որ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ սաստիկ ցրտեր են տիրում։ Թիֆլիսը նմանվում է այժմ իր եղանակի կողմից մի հիւսիսային քաղաքին։

—

Ընթերցողը կարդացած կը լինի հեռագիրների մէջ որ Ս. Պետերբուրգում տ ր ի խ ի ն ա հիւանդութեան մի քանի դէպքեր յայտնվեցան։ Ինչպէս յայտնի է տրիխինա մի տեսակ որթ է որ գոյանում և ապրում է խոզի մարմնի մկունքների մէջ։ Խոզին այդ աներեւոյթ որթը վնաս չէ տալիս, բայց անցնելով մարդու մարմնի մէջ բազմանում է, մտնում է մարդու արիւնի մէջ և շատ շուտով մահ է պատճառում մարդուն։ Զգուշացնում ենք խոզի միս ուտողներին և խորհուրդ ենք տալիս ուտել այդ միսը միայն այն ժամանակ, երբ որ նա լաւ եփված կամ խորոված է, այսինքն երբ կարելի է հաւատացած լինել որ նրա մէջ եղած որթերը կատարելապէս սպանված են տաքութեան միջոցով։ Իսկ ամենամեծ վտանգ խոզի միսը ներկայացնում է ծ խ վ ա ծ դրութեան մէջ (копченый), օրինակ որպէս ե ր շ ի կ (колбаса) և վ ի տ ա չ ի ն ա։

—

Մեզ գրում են ՍՂՆԱԽԻՑ. «Այստեղ ոչ մի հացթուխի խանութ չը կայ, այլ գիւղացի կանայք բերում են թխած հացեր (չօթեր) և ծախում, բայց սրանք էլ անպէտք են ուտելու։ Երկար գեղեցիկ եղանակներից յետոյ, ամսիս 7-ին եկաւ ձիւնը և իր հետը բերաւ ձմերային ցրտեր։ Ցեղացիք բոլորովին ուշադրութիւն չեն դարձնում փողոցների մաքրութեան և լուսաւորութեան վրա։ Փողոցները շատ կեղտոտ են և գիշերը մութը։ Մօտ օրերումս այստեղի հոգեորականների մէջ մեծ կռիւ պատահեցաւ, այնպէս որ մինչև անգամ միմեանց հայհոյում էին։ Կռւի պատճառը միմեանցից ժողովուրդի խլելն էր։ Այս բանը սրանց մէջ յաճախ է պատահում։ Դարձնում ենք հոգեոր իշխանութեան ուշադրութիւնը, որ այսպիսի վնասակար կռիւների առաջն առնվի։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ.

—

«Nord» լրագիրը Թիւրքիայի մասին հաղորդած տեղեկութիւնների մէջ, խօսում է նոյնպէս և այն ճնշումների դէմ, որոնց զոհ է հայ ժողովուրդը։ Նա ասում է, որ հայոց պատրիարքը մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչներին մի յիշատակարան է ներկայացրել, որով նա տեղեկացնում է նրանց, որ Վանի կողմերում հայերը ենթակայ են նորանոր ճնշումների ու հարստահարութիւնների. սրանից յետոյ պատրիարքը պահանջում է, որ խիստ հսկողութիւն գործ դրվի, և իրագործվի ստորագրող պետութիւնների վաւերացրած 61-որդ յօդուածը։

Թիւրքաց կառավարութիւնը ճնշում է Վանի հայերին պատճառ բերելով Քիւրդիստանի ապստամբութիւնը. Ինչով են մեղաւոր Վանի հայերը, ուր տիրում է անսահման խաղաղութիւն։

Եթէ թիւրք պաշտօնակատարների մեքենայագործութիւնները չը լինէին, պատրիարքը կարծում է, որ հայերը և քիւրդերը միմեանց հետ հաշտ կապրէին։ Սամիհ-փաշան, որ ուղարկված է պատժելու վերջիններին, նրանց լցնում է առատաբաշխ շնորհներով։

Բոլոր այս բաներից յետոյ, Վան հաւաքված հայ ժողովուրդը վճռեց ոչինչ յարաբերութիւններ չունենալ թիւրք գործակատարների հետ, որոնք իրանց գալուց ի վեր, ահա քանի ամիս է, որ ոչինչ գործ չը կատարեցին, և ուղղակի դիմել օտար պետութիւններին։

ԻՏԱԼԻԱ.

—

Երբ պ. Մօրիջի Ռումինիայի վերաբերութեամբ հարց առաջարկեց կառավարութեան, պ. Կայրօլի պատասխանեց որ Իտալիան Ռումինիայի հետ բարեկամական և եղբայրական կապեր ունենալով, երկար ժամանակէ ի վեր ցանկանում է, որ Իտալական կառավարութիւնը ճանաչի նրա պետական իշխանութիւնը։ Բայց և այնպէս խորհրդի նախագահը աւելացրեց, որ Բերլինի վեհաժողովի 44-րդ յօդուածի հիման վրա Իտալիան, Ֆրանսիան և Անգլիան պէտք է սպասեն մինչև

ը, աչքերի չռելը, անհաստատ քայլելը, ձեռքերի դողալը, բոլորը մեր ասածի ապացոյցներ են։ Լինում են դերասաններ, որոնք այնպէս արհեստական կերպով են ներկայացնում, որ արհեստը չէ նկատվում. դրանք տաղանդներ են. լինում են դերասաններ, որոնք այնքան մտնում են ներկայացրած մարդու դրութեան մէջ, այնքան գրաւվում են այդ դրութեամբ, որ արհեստի վրա ուշադրութիւն չեն դարձնում. դրանք էլ տաղանդներ են համարվում, թէպէտ և անտանելի տաղանդներ։ Պ. Ադամեանը ոչ առաջինների և ոչ երկրորդների թւին է պատկանում։ Եթէ նրան վերցնենք իբրև առաջին տեսակին պատկանող դերասան՝ նրա արհեստականութիւնը և անբնականութիւնը իւրաքանչիւր քայլափոխի մէջ կը նկատենք, իսկ եթէ նրան ոգևորվող տաղանդ համարենք, այդպիսի դերասան լինելու համար պ. Ադամեանը չափից դուրս շատ արհեստական է։ Պ. Ադամեանի դժբաղդութեանից գրվածքն էլ ոչինչ կրիտիկայի չէ դիմանում, որ գոնեա այդ հանգամանքը նրան օգնէր։ Վերջը, երբ կոմսը հաշտվում է իր կնոջ հետ, երբ կինը յանկարծ, բաղդի բերմամբ հ ա մ ա ր ո ւ մ ն է ստանում իր ամուսնից, այնքան վատ է, որ դերասանը ոչինչ չէ կարող անել։ Այդ պիեսայից մի ուրիշ օրինակ. կինը գիտէ իր ամուսնի դիտաւորութիւնը. նա բռնած ունի թունաւորված բաժակը, գիտէ, որ բաժակի լ ի մ օ ն ա դ ա ն թունաւորված է, կամենում է նրան խմել, պատմում է իր կեանքը և յետոյ այսպիսի տեսարան է լինում.

Օ ր. Ա ս տ ղ ի կ. Պիտի խմեմ...

Պ. Ա դ ա մ ե ա ն. Ախ, ոչ, ոչ...

Օ ր. Ա ս տ ղ ի կ. Երկօլէ, պիտի խմեմ....

Պ. Ա դ ա մ ե ա ն. Ոչ, ոչ, մի խմիր....

Եւ այս խօսքերը երկար շարունակվում են։ Մինչդեռ պիեսայից երևաց, որ կոմսը զզջաց իր յանցանքը, նա այլ ևս չէ կամենում իր կնոջը թունաւորել և մի և նոյն ժամանակ նրան բաւական է միայն ձեռք մեկնել, որ խլէ թունաւորված բաժակը և նա այդ չէ անում։ Այս խաղը չափից դուրս անբնական է և թէպէտ պիեսան այդ պահանջում է, բայց իւրաքանչիւր հ ա ն ճ ա ր ա ւ ո ր դերասանի մատիտը անխնայ գործում է այդպիսի գրուածքների մէջ։ Պ. Ադամեանի մատիտն էլ այդտեղ նրան կարող էր լաւ ծառայութիւն անել։

Մենք ինքներս խոստովանվում ենք, որ շատ խիստ ենք դէպի պ. Ադամեանը և շարունակութեան մէջ էլ խիստ կը լինենք։ Մենք այդպէս չէինք վերաբերվի դէպի պարոնը, եթէ նրան տաղանդ, հանճար չը համարէին։ Այս դէպքում մենք կասէինք, որ հայոց բեմի համար պ. Ադամեանը լաւ է, մինչև անգամ շատ լաւ է...բայց գործը ուրիշ պատկեր, ուրիշ ձև է ստացել. մարդիկ վիճում են, որ ռոմանտիկական շկօլան, թէրէզակական շկօլան լաւ է, հաւատացնում են, որ այդ հարցը դեռ Եւրոպայումն էլ չէ վճռվել, որ կոմիտետը հարկաւոր է համարում առժամանակ ռոմանտիկական պիեսաներ ներկայացնել և որ իբրև ռոմանտիկական շկօլային պատկանող դերասան պ. Ադամեանը հանճար է։ Այսինքն դրանով կամենում են ապացուցանել, որ կոմիտետը գիտակցաբար ընտրեց ռոմանտիկական շկօլան և ոչ թէ ստիպված էր այդպէս անել, որովհետև անհեռատես յայտնվեցաւ, չը կարողացաւ առաջուց ամեն բան պատրաստել։ Մի անգամ գ ի տ ա կ ց ա բ ա ր ռոմանտիկական ուղղութիւնը ընտրելուց յետոյ նոյնպէս գ ի տ ա կ ց ա բ ա ր այդ շկօլային պատկանող հանճար բերել տուեց Կ. Պօլսից, և ոչ թէ այդ նոյնպէս մի դիպուած էր։ Այս բաները կարող են պաշտօնական զանազան լրագիրների մէջ երգել. մեզ այդպէս խօսելը անվայել կը լինէր։ Ի՞նչ կը նշանակի Ստրելսկուն պ. Ադամեանի մօտ ուղարկել դաս առնելու համար և կամ այս վերջինին կ լ ա ս ի կ ա յ ի ն ռ օ մ ա ն տ ի կ ա ն շկօլայի տաղանդը համարել։ Ասացէք, որ պ. Ադամեանը լաւ դերասան է, չափից դուրս աշխատասէր դերասան է, աշխատասիրութեան կողմից կարող է օրինակելի լինել, որ ընդունակ է հասարակութեանը գրաւելու,—և մենք կը համաձայնենք։

Վերցնենք «Արեան բիծ» պիեսան։ Դորա բովանդակութիւնը «Մշակի» մի այլ յօդուածում արդէն պատմվեցաւ, ուրեմն ընթերցողին յայտնի է, որ Արտիւր Դիգնար ափօկան (պ. Ադամեանը) անդադար փորձում էր իրան սպանել և նրան արգելում էին։ Բէժիսօրի անճշդութենից էր, թէ իրան պ. Ադամեանի խաղից, պարզ երևում էր, որ Արտիւրը սպանման ամեն մի փորձ անելու ժամանակ հաւատացած էր, որ կուլիսի ետևից իրան կօգնեն, կը խանգարեն սպանութիւնը։

Թատրօնական խմբի անդամներից գրեթէ իւրաքանչիւրը սկսեցին հետևել պ. Ադամեանին, պ. Տէր-Դաւթեանը այդ բանը չարաւ և ամեն անգամ, երբ պ. Ադամեանը բեմի վրա պատահում է պ. Տէր-Դաւթեանին, առաջինի անբնականութիւնը աւելի և աւելի աչքի է ընկնում։

«Լիսի Դիդիէ» պիեսայի մէջ Դիդիէն (պ. Ադամեանը) խելագարվում է։ Շատերից լսել եմ, որ պ. Ադամեանը այդ խելագարութիւնը չափազանց բնական և ճիշտ կերպով է ներկայացնում։ Այդ հանգամանքը, ինչպէս երևում է ռուս «Кавказъ» լրագրի մէջ օրերումս տպված մի յօդվածից, մկայել է մինչև անգամ մի բժիշկ, որ խելագարներին շատ է տեսել ու բժշկել. այդ բժիշկը անգամ գտել է, որ Դիդիէի խելագարութիւնը պ. Ադամեանը շատ ճիշտ և բնական կերպով է ներկայացրել։

Գուցէ թէ «Кавказъ» լրագրի պ. ռեցենզենտի և թէ դժերի բժիշկի կարծիքը ճիշդ էլ լինի, չը գիտենք. այսքանը միայն կասենք, որ մենք «Լիսի Դիդիէ» պիեսայի ներկայացմանը երկու անգամ գտնվեցանք և հաստատ նկատեցինք, որ առաջին անգամ Դիդիէն մի կերպ խելագարվեցաւ, երկրորդ անգամ ուրիշ կերպ։ Այսինքն խելագարութեան րօպէի առաջին և երկրորդ ներկայացումների ժամանակ մեծ զանազանութիւն կար։ Կարճ ասենք՝ խելագարութեան խաղը մտածված չէր, այլ պատահմունք միայն....

«Կարդինալ Րիշլիեօյի» մէջ Րիշլիեօն երկրորդ պլանումը թողեց դը-Մօպրային(պ. Ադամեան)։ Գուցէ այդ ևս նրանից էր, որ Րիշլեօյի դերը չափից դուրս նշանաւոր է, իսկ դը-Մօպրայինը աննշան։

«Կողոպտված փօստի» մէջ պ. Ադամեանը երկու մարդկերանց դերեր է կատարում, որոնք դէմքով չափազանց միմեանց նման են, բայց որոնցից մէկը աւազակ է, միւսը փարիզեցի պատուաւոր մարդ։ Բնութեան այդ խաղը սարսափելի հետևանքներ է ունենում. մէկի տեղ միւսն է գլխատվում։ Եթէ մի դերի մէջ սեփական ձայնով խօսելը, սեփական շարժուածքներ ունենալը, իսկ միւս տեղ խռպոտ ձայնով խօսելը և անդադար աջ ձեռքը առաջ մղելը, «ձեզի տեսնեմ» կրկնելը կը նշանակէ երկու զանազան տիպեր ստեղծել, մենք ոչինչ չենք պատասխանի. այսքանը միայն կասենք, որ երկու զանազան տիպեր ստեղծելու համար վերև յիշվածներից շատ և շատ աւելի է հարկաւոր։

«Դօն-Կարլոսի» մէջ պ. Ադամեանը ոչինչ կրիտիկայի չէ դիմանում։ Պիեսայի մէջ կային տեղեր, որոնց պարոնը գուցէ հասկացել էր. բայց այդ չերևաց, որովհետև իբրև դերասան այդ տեղերին պ. Ադամեանը ոչինչ նշանակութիւն չը տուեց։

Մենք կարող էինք «Դօն-Կարլոսից» մի քանի օրինակներ բերել, բայց այդ մեզ շատ հեռու կը տանէր։ Կը բաւականանանք մի օրինակով։ «Դօն-Կարլոսի» բովանդակութիւնը պատմել անտեղի ենք համարում։

Երբ Էբօլի իշխանուհին հրաւիրում է Դօն-Կարլոսին իր մօտ, յայտնում է իր սէրը, փաղաքշում է իշխանին, երբ այդ բոլորը չէ օգնում, իշխանուհին յայտնում է, որ նրան մտադիր են մի ատելի մարդու տալ, մտադիր են ծ ա խ ե լ։ Այդ ծախել բառը սարսափելի տպաւորութիւն է գործում Կարլոսի վրա, նա յիշում է առաջին վաճառքը, որի շնորհով իր նշանածը նրա մայրը եղաւ։ Կարլոսը մօտաւորապէս այս բառերը ասում է «դարձեալ ծախված» (հաստատ չենք յիշում)։ Այդ բառերը Կարլոսը այնպէս սառն է արտասանում կարծես բուրդ կամ բամբակ են ծախել։

Պարոն Ադամեանը վատ է կարդում. ընթերցանութեան այդ ձևը վաղուց էլ չէ գործածվում։

Հարկաւոր ենք համարում աւելացնել, որ պ. Ադամեանը ունի համակրական դէմք և ձայն։ Դերը միշտ լաւ է սովորում և միայն դրա մէջ խորհուրդ կը տանք տեղացի դերասաններին նրա օրինակին հետևել։

Պ. Ջմշկեանի մասին երկար չենք խօսի։ Նրա մասին շատ են գրել։ Տուած պիեսաներից մի քանիսի մէջ, մի քանի տեղերում նա շատ լաւ է եղել և միշտ հասարակութիւնը կողմնապահ է եղել դէպի պարոնը։

Մշտական խմբի մէջ մերոնցից կայ մէկը, որ խաղում է հոգեորականների, թագաւորների և այլ դերեր, դա պ. Ջարդեղեանն է։ Ուրախ կը լինենք, եթէ միւս անգամ ռեցենզիա գրելու ժամանակ, ստիպված չը լինէինք պարոնի ազգանունը յիշել....

Պ. պ. Մանգինեան և Աւալեան բաւական լաւ են իրանց դերերում, միայն վերջինը ամեն տեսակ դեր է վերցնում և այդ հանգամանքը շատ վնասում նրա խաղին։ Պարոն Աւալեանին խորհուրդ կը տայինք ուշադրութիւն դարձնել իր ձեռի վրա և այդքան կոշտ չը լինել, ինչպէս նա լինում է։

Եթէ հայ թատրօնական մշտական խմբի մէջ կայ մի ընդունակութեան տէր մարդ, մի բնածին տաղանդ՝ դա պ. Տէր-Դաւթեանն է։ Պ. Տէր-Դաւթեանը չունի կուսակցութիւն, չունի բարեկամներ, առանձին մի կրթութիւն չէ ստացել, բայց ամեն անգամ, երբ նա բեմ է դուրս գալիս, առանց ծափահարութիւններ ստանալու նա բեմից չէ հեռանում։ Դա միակ մարդն է ամբողջ խմբի մէջ, որին ուրախութեամբ կարելի է տեսնել բեմի վրա։ Իր ընդունակութեան հետ պ. Տէր-Դաւթեանը միացրել է և աշխատասիրութիւնը։ Ոչ մի անգամ նա բեմ չէ դուրս եկել իր դերը առանց հիմնաւորապէս իմանալու, և այդ հանգամանքը մենք ոչ թէ այժմ ենք նկատում, երբ պարոնը մշտական խմբի անդամ է, այլ այն ժամանակից, երբ պարոն Տէր-Դաւթեանը առաջին անգամ բեմ դուրս եկաւ։ Պ. Տէր-Դաւթեանի դերերից ոչ մէկը չէ կարելի ցոյց տալ, որին նա միտք և կենդանութիւն տուած չը լինէր։ Պարոնը միակ է խմբի մէջ, որ միշտ կենդանի մարդու է ներկայացնում և ոչ թէ մի շարժական մեքենայ, որ ունի յայտնի շարժուածքներ, յայտնի ձևեր և այդ մեքենան ինչ տեղ էլ դնես նոյն շարժուածները կունենայ։ Ուրիշ բան է, երբ մի դերասան պիեսայի բովանդակութեան համեմատ, այնպիսի անելանելի դրութեան մէջ է դրվում, այնպէս թշուառ մարդ է երևում, որ նրան հասարակութիւնը ակամայ պէտք է համակրէ և այդ համակրութիւնը վերաբերվում է ոչ թէ դերասանին, այլ այն հերոսին, որին պիեսայի բովանդակութիւնը մի այդպիսի դիրք է

որ Ռումինական սահմանադրութիւնը վերանորոգվի, և այնպէս սկսեն պաշտպանել նրա իրաւունքները. սրանից յետոյ նախագահն աւելացրեց, որ նա մեծ յոյս ունի, որ շուտով կիրագործվեն Ռումինիայի խոստացած վերանորոգութիւնները:

Պ. Կայրօլի խորհրդարանի մէջ մի յայտարարութիւն կարդաց, որն ստացել է նա Ռումինիայի ներկայացուցիչների հետ ունեցած քաղաքական յարաբերութիւնների առիթով:

Վերոյիշեալ յայտարարութեան մէջ ասված է, որ ռումինական սահմանադրութեան 7-րդ յօդուածը սրբագործելով Բերլինի կոնգրէսի 44-րդ յօդուածը, միջոցներ է տալի հրէաներին քաղաքացու իրաւունքներ վայելելու. Ռումինիայի սահմանադրական իշխանութիւնները բոլոր ջանքով աշխատում են սրբութեամբ իրագործել այս մարդասիրական սկզբունքը: Բացի այս, յայտարարութեան մէջ ասված է, որ Ռումինիայի թէ սահմանադրական և թէ ազատամիտ ամեն քաղաքացի կաշխատեն միշտ յարգանքով վերաբերվել դէպի այդ սկզբունքը, և միշտ շարունակել, որ նրա գործադրութիւնն աւելի կատարեալ և աւելի ընդարձակ լինի: Նրանք նոյնպէս կը հսկեն, որ վերջին ժամանակներս կայացած գիւղատնտեսական օրէնքներն այնչափ սեղմված չը լինեն թէ օտարների վերաբերութեամբ և թէ գլխաւորապէս հրէաների վերաբերութեամբ: Դեռ մինչև որ կը հաստատվեն հրէաների ընդհանուր և մասնաւոր կեանքին վերաբերեալ իրաւունքի հաւասարութեան օրէնքները, նրանք առ այժմ կը վայելեն արդարադատութեան վերաբերեալ բոլոր արտօնութիւնները:

Ռումինիական իշխանութիւնների Կայրօլին ներկայացրած յայտարարութիւնը վերջանում է նրանով, որ խոստանում է Ռումինիայի մէջ քաղաքացիութեան ազատ իրաւունքներ տալ բոլոր կրօններին պատկանող մարդոց, միայն այն պայմանով որ այդ անձինքը պէտք է իրանց վրա կրեն Ռումինիայի քաղաքացիութեան անունը. ուրիշ խօսքերով ասած այսուհետև առանց կրօնի խտրութեան Ռումինիացի կը կոչվի և թիւրքը, և յոյնը, և հրէան, և ունգարացին, որոնք միայն բնակվում են այդ երկրում:

Ռումինիական յայտարարութեան վերջացնելուց յետոյ, մինիստրն աւելացրեց, որ վերոյիշեալ յայտարարութիւնը բոլորովին համապատասխանում այն առաջարկութեանը, որ սրանից մի քանի ամիս առաջ ենթարկվեցաւ իտալական ազգային ժողովին, հետևապէս և նա գոհացուցիչ է:

Խորհրդարանին ներկայ գտնվող բոլոր մինիստրները յայտնեցին իրանց միաձայն գոհութիւնը և նրանց գոհութեան թղթի մի պատճէնն ուղարկվեցաւ ռումինիական կառավարութեանը և մի քանի ուրիշ պատճէններ էլ ուղարկեցին բոլոր այն պետութիւնների կաբինէտներին, որոնց հետ Հռօմի կաբինէտը անմիջական յարաբերութիւն ունի:

Իտալական կառավարութիւնը վճռեց շուտով վաւերացնել ռումինիական դեսպանութեան պաշտօնը, որով և նա ցոյց տուեց, որ Իտալիան Ռումինիային իբրև անկախ պետութիւն է ճանաչում:

Կաբինէտներին և ռումինիական կառավարութեանն ուղարկած գոհունակութեան պատճէնների մէջ մինիստրների խորհրդարանը չը մոռացաւ նոյնպէս և մի քանի խրախուսական տողեր աւելացնել յօգուտ իսրայէլական հարցի պաշտպանութեան:

Պ. Մօրիջի ազգային ժողովի մէջ յայտնեց պ. Կայրօլիի տուած պատասխանը, և յայտնեց իր գոհութիւնը:

Այս լուրը ժողովի բոլոր նստարանների կողմից մեծ համակրական ընդունելութիւն գտաւ:

Իտալական «Fanfulla» լրագիրն ասում է, որ վերջին օրերս յունական սահմանագծի խնդրի առիթով Հռօմի կաբինէտը Բերլինի և Վիէննայի կաբինէտների հետ հեռագրական հաղորդակցութիւն ունեցաւ:

Եգիպտոսի և Հաբէշստանի մէջ տեղի ունեցած վերջին դժկամակութիւնները մեծ անհանգստութիւն պատճառեցին իտալական կառավարութեանը:

Մեզ հեշտ կարելի է իմանալ այդ անհանգստութեան պատճառը, եթէ ի նկատի ունենանք այն առևտրական ահագին օպերացիաները, որոնք կապում են Իտալիայի ազգաբնակութեան շահերը Եգիպտոսի ճակատագրի հետ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 դեկտեմբերի, Այսօր, իր ութսուն և եօթ տարեկան հասակում, վախճանվեցաւ նախագահ մինիստրների կոմիտէտի, կովկասեան կոմիտէտի և Բարձրագոյն անունով ընդունվող խնդիրների կոմիսիայի նախագահ, կոմս Պավէլ Նիկօլայեվիչ Իգնատիեվ: Հանգուցեալը Պեօտր Գէօրգիեվիչ Օլդէնբուրգսկի իշխանի դաստիարակիչ էր:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 92 ր. 75 կ., երկրորդ 92 ր. 75 կ., երրորդ 93 ր, 5 կ., չորրորդ 92 ր. 87 կ., առաջին ներքին 5% փոխառութեան տոմսակը արժէ 230 ր., երկրորդ 224 ր. 75 կ., արևելեան առաջին 90 ր., երկրորդ 90 ր., ոսկի 7 ր. 85 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,9 պէնս, ռուսաց 100 րուբլ Գերմանիայի վրա 126 մարկ, 75 պֆ. Փարիզի վրա 263 ֆրանկ, 50 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

տուել, այո այդ ուրիշ բան է և ուրիշ բան է երբ դերասանի խաղը այնքան դիւրալի և համակրական է լինում, այնքան կենդանի է լինում, որ ակամայ ծափահարութիւններ է ստանում, որ ինքը, իր դէմ նախապաշարված հասարակութեան գլխին սառը ջուր է ածում և ստիպում է իրան ծափահարել: «Ի՞նչ փուչն է այդ Տէր-Դաւթեանը, տեսնում ես անիծածին, նա ժամանակով լաւ կը լինի», խօսում են այս և այն պարոնները նրա մասին հովանաւորող եղանակով, կարծես դերասանին մեծ լաւութիւն են անում, իսկ իրանք սրտումը ուրախ կը լինէին ասելու. «դա Ներսիսեան դպրոցի աշակերտը չէ՞, մերը չէ՞, այն Գէորգը չէ, որին տօ էինք կանչում և որը ապրելու միջոց չունէր, դա ի՜նչ դերասան կարող է լինել: Ադամեանը, այդ ուրիշ է, օր. Աստղիկը, օր. Սիրանուշը, այո, դըրանք հանճարներ են»....

Մի երկու խօսք էլ պ. Տէր-Դաւթեանի մասին և մեր խօսքը վերջացրած կը լինի: Մեզ յայտնի է որ պարոնը, ինչպէս և միւս տեղացի դերասանները շատ քիչ է վարձատրված, պարոնը բոլոր ներկայացումների ժամանակ ոչ մի ընծայ չը ստացաւ: Ուրիշները հազարներ են ստանում. նա շատ քիչ է ստանում. երկու ծայրայեղութիւններ: Բայց մի և նոյն ժամանակը պարոնը իբրև բեմական գործիչ, նոյն բեմին լաւ ծառայելու համար դրամական միջոցներ չունի. ահա ո՞վ է կարօտ ընծաների և բենեֆիսի....

Պ. Սուքիասեանին խորհուրդ ենք տալիս միայն տեղական կեանքից վերցրած պիեսաներին մասնակցել... մի ուրիշ անգամ նրա մասին աւելի կը գրենք:

Օր. Աստղիկ, մեր դրամատիկական առաջին դերասանուհին, նոյնպէս տաղանդ է համարվում (Տաղանդների հետ միանգամից վերջացնելու համար հարկաւոր ենք համարում այստեղ նկատել, որ Կ. Պօլսեցի երկու դերասանուհիք և մի դերասան տաղանդներ են համարվում, իսկ մերոնք... էհ, նրանք մերոնք են էլի...)

Պէտք է ասել, որ թէ օր. Աստղիկը և թէ օր. Սիրանուշը այժմ այն չեն, ինչ որ էին առաջ, երբ նոր եկան Թիֆլիս: Օրիորդների ձևերը անտանելի էին, մանաւանդ գլուխ տալու ձևը: Երբ նոքա երգում էին անտրակտներում, որ ներկայացման կօնցերտային մասն է կազմում, այնպիսի շարժմունքներ էին անում, որոնք ամեն մի հասկացող մարդու կը կարմրեցնէին: Այդ շարժմունքները օպերետի շարժմունքներ էին և դրանց ոչ մի օրինաւոր դերասանուհի չէ գործածում: Երևում էր, որ պատուելի օրիորդները ծանօթ չէին բեմի հետ: Այժմ այդ շարժուածքները օրիորդները չեն գործածում. միայն ընծայ ըստանալու ժամանակ նոքա այնպիսի հպարտութեամբ են նրանց ընդունում, կարծես այդ ընծան պատուելի օրիորդների համար ոչինչ նշանակութիւն չունի...

Օր. Աստղիկը դրամատիկական թէ առհասարակ դերասանուհի լինելու համար մի մեծ պակասութիւն ունի, այդ նրա արտասանութիւնն է: Օրիորդ միշտ լաւ է իմանում իր դերը, բայց դերը արտասանելու ժամանակ միշտ կանգնում է, մի «և» է արտասանում և քանի մի վայրկենից յետոյ շարունակում է: Օրիորդի շարժուածքները միանման են: Նա դուրս է գալիս բեմ ձեռքերը ցած թողած, անցնում է բեմի աջ կողմը, ուղղում է իր շէլֆը, յետոյ ծռում է գլուխը, բարձրացնում է ձեռքերից մէկը և սկսում է կարդալ իր դերը: Այդ գործողութիւնը օրիորդի համար անհրաժեշտ է, ինչքան էլ նա հարկաւոր խօսքեր ունենայ ասելու, ինչքան էլ այդ խօսքերը շուտ արտասանելու լինէին, օրիորդը մինչև վերև յիշված շարժուածքները չանէ, ոչինչ չի կատարի:

Օր. Աստղիկը սկզբից փորձեր առաւ մեր լեզուով խօսելու և այդ նրան չը յաջողվեց: Թէ օր. Աստղիկի և թէ օր. Սիրանուշի լեզուն սկզբից անհասկանալի էին, մանաւանդ վերջ ինինը:

Առհասարակ օրիորդը առաջին դերերը կատարում է և նա միջոց ունէր ցոյց տալու իր տաղանդը, բայց մենք նրա մէջ ոչինչ տաղանդ չը նկատեցինք: «Հէնրի VIII»-ի մէջ օրիորդը Կատերինէ Հօվարտի դերը կատարեց: Դա այնպիսի մի դեր է, որ բազմակողմանի խաղ է պահանջում. օրիորդին այդ չը յաջողվեց: Թէպէտ օրիորդը շատ ծափահարութիւններ է ստանում, բայց դրանք ոչ թէ նրա տաղանդի համար են, այլ պիեսայի թոյների, սրերի, թմրելու և կենդանանալու գործողութիւնների համար են: «Դօն-Կարլօսի» մէջ օրիորդը սատոր էր ամենայն կրիտիկայից: Նա ուսանաւորները էր սովորել և կարդում էր նրանց և կարդում էր շատ անճոռնի կերպով: Սիրահարված իշխանուհի Էբօլին մանկլաւիկից լսում է, որ ինքն ևս սիրված է, սպասում է իր սիրած կարլօսին, կարլօսը նրան ներկայանում է, երկար ժամանակ իշխանուհին չէ կարողանում հասկանալ, որ ինքը սիրված չէ կարլօսից, կարլօսը միամտաբար արտասանած, ուրիշի վերաբերող բառերով նրան իր մոլորութեան մէջ է թողնում, վերջապէս իշխանուհին իմանում է ճշմարտութիւնը, իմանում է, որ սխալված է, որ սիրված չէ:

Արդեօք հասկացել էր օր. Աստղիկը թէ ինչ տեսակ հոգեկան դրութիւններ նա պիտի ներկայացնէր, նրա խաղը ինչ տեսակ պիտի լինէր... Գուցէ օրիորդը տաղանդ էլ ունենայ, բայց «Դօն-Կարլօսի» մէջ այդ տաղանդը փայլում էր իր բացակայութեամբ. «Դօն-Կարլօսի» մէջ կամ օրիորդը դաւաճանեց իր տաղանդին կամ հակառակ:

«Րիշէլեօյի» մէջ օր. Աստղիկի խաղը ոչինչ կրիտիկայի չէ դիմանում:

Օր. Աստղիկը ունի գեղեցիկ աչքեր, որոնք մեծ նշանակութիւն ունեն մի տաղանդաւոր դերասանուհու համար, բայց այդ աչքերից օրիորդը օգուտ չէ քաղում. Վերջացնելով մեր խօսքը օրիորդի մասին, մենք այսքանը կասենք, որ լաւ դերասանուհի լինելու համար օրիորդը շատ և շատ խղճմտաբար պէտք է աշխատի ծանօթանալ բեմական արհեստի և գրականութեան հետ...

Օր. Սիրանուշը շատ համակրական ձայն ունի, երբ նա բեմի վրա խօսում է: Օրիորդը կարող է լաւ դերասանուհի լինել, եթէ կաշխատէ մշակել իր դերերը: Օրիորդ Սիրանուշը երբէք չը պէտք է դուրս գայ դրամաների մէջ:

Մի դեր լաւ կատարելու համար իւրաքանչիւր թէ դերասան և թէ դերասանուհի պարտական է լաւ ուսումնասիրել այն անձնաւորութիւնը, որ նա ներկայացնում է, այն շրջանը, որին պատկանում է ներկայացրած անձնաւորութիւնը, այդ շրջանի սովորութիւնները, ձևերը և այլն: Օրիորդը այդ չէ անում, կամ նա չէ կարողանում անել:

Վերցնենք օրինակի համար նոյն «Սէր առանց համարման» պիեսան: Օր. Սիրանուշը այդտեղ կատարում է մարկիզուհի Անիէզի դերը: Օրիորդը փոխանակ մարկիզուհի ներկայացնելու մի կօկօտ ներկայացրեց: Մեզ հարկաւոր չէ դասեր կարդալ, մենք գիտենք, որ մեզ կասեն թէ այն շրջանի կանայք, որին մարկիզուհին է պատկանում, ընդունում են կօկօտների մի քանի ձևերը, հետևում են նրանց և այլն. այո դրա հետ մենք համաձայն ենք, բայց մի և նոյն ժամանակ չենք կարող մերժել, որ զանազանութիւն էլ կայ մարկիզուհիների և կօկօտների մէջ: Այդ զանազանութիւնը օր. Սիրանուշի խաղից չերևաց: Մենք չենք սխալվի, եթէ կենթադրենք, որ օրիորդի խաղը մտածված չէր, որ նրան յայտնի չէր ոչ բարձր շրջանի կանանց նետևողութիւնը կօկօտներին և ոչ այն զանազանութիւնը, որ կայ այդ երկու շրջաններին պատկանող կանանց մէջ:

Վատ չէր լինի, եթէ պատուելի օրիորդը փոխէր իր դերերի տեսակը, վատ չէր լինի, եթէ նա միմիայն նաիվ կանանց դերեր կատարէր, իսկ եթէ օրիորդը կը դուրս գայ միմիայն վօդեվիլների մէջ, ուրախ կանանց դերեր կը կատարէ, նա կարող է յաջողութիւն ունենալ:

Վօդեվիլների մէջ լաւ խաղալու համար նոյնպէս ընդունակութիւն է հարկաւոր և այդ ընդունակութիւնը կայ օրիորդ Սիրանուշի մէջ. Օրիորդը ունի նմանապէս փոքրիկ ձայն, որ ինչքան էլ մշակվի, հեռու չէ կարող գնալ, բայց այդ ձայնը փոքրիկ օպերետների մէջ ինչպէս «Ժանօ և Ժանետ», «Բէկերի համարը» և այլն պիտանի կարող է լինել:

Վերջին նկատողութիւնը օրիորդ Սիրանուշի մասին և այս անգամի համար բաւական է: Օրիորդը բեմի վրա չափազանց շատ զբաղվում է իր հագուստով: Ինչքան էլ օր. Սիրանուշի դրութիւնը ծանր լինի բեմի վրա, ամենադրամատիկական տեղերում, օրիորդը չէ կարող իրան պահել և մի հայացք չը ձգել իր շորի վրա: Այենք այդ անում են բոլոր երիտասարդ կանայք, բայց ջահել մի դերասանուհու դա ներելի չէ: Ինչ պէտք է անէ օր. Սիրանուշը այն ժամանակ, եթէ նրան պատահի մի թեթևամիտ, իր հագուստներով միայն զբաղված կնոջ դեր կատարել, ինչպէս «Էլլի մէկ գօնիս» մէջ Բրիլիանտովի աղջիկն է...

Տ. Սամինսկի-Զմչկեանի մասին առանձին բան չունենք ասելու: Շատ վատ էր, որ նա իր բենեֆիսի համար Դօն-Կարլօսը ընտրեց. աւելի էլ վատ էր, որ թագուհու դերը վերցրեց:

Տ. Սամինսկի-Զմչկեանին բոլորովին չեն սազում փոքրիկ տղաների դերերը, էլ չենք խօսում փոքրիկ նայիվ աղջկերանց դերերի մասին, որոնցից մէկը Մետաքսեայի (Դուստր նկարչի) դերը նա կատարեց: Տեղական կեանքից վերցրած պիեսաների մէջ պատուելի տիկինը պէտք է երկու դեր չը վերցնէ, մանաւանդ այնպիսի միմեանց հակառակ տեսակի դերեր, ինչպէս Շուշան և Էփէմիա «Պէպօի» մէջ Խամբերի և Նատալիա «Խաթաբալայի» մէջ: Էփէմիայի և Նատալիայի դերերը տիկինը հիանալի կերպով խաղաց, պառաւների դերերը նա վատ չը կատարեց, բայց դրանց խաղը փոքրացրեց Նատալիայի և Էփէմիայի դերերի գեղեցիկ տպաւորութիւնը:

Օր. Մելիքեանի խաղի մասին ոչինչ չենք կարող ասել, որովհետև նա գիսաւոր աստղի նման երևում է և անհետանում. ինչ կը վերաբերի փոքրիկ օր. Վարդուհուն, նրան կը թողնենք դեռ ևս, որ նա մեծանայ, վարժվի, զարգանայ, ընտելանայ բեմի հետ և յետոյ նրան մեր քննութեանը կենթարկենք:

Մշտական խումբի մէջ չը կայ պառաւների դերեր կատարող դերասանուհի: Ափսոս որ տ. Սանդուխտ-Անեանին չեն համոզում խումբը մտնել: Եթէ տ. Սանդուխտ-Անեանը չէ կամենում էժան գնով ծառայել կոմիտետին, նա կատարեալ իրաւունք ունի, մանաւանդ որ նրա դերերի համար մշտական խումբի մէջ ոչ ոք չը կայ:

Նոր Ռեցենզենտ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Կենտրոնական Գրավաճառանոցում Դվորցովայ փողոցի վրայ, Արծրունու Գալլերէյում վաճառվում են հետեւեալ նոր գրքերը:

1. Կարմիր լապտեր, փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի պատկերազարդ և կազմած. գ. — ր. 50 կ.
2. — նոյնը առանց կազմի. — » 30 կ.
3. Թաւամազ մեզու՝ փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի. պատկերազարդ և կազմած. — » 40 կ.
4. Եղբայր և քոյր մանկական վէպ. Թարգ. Զ. Մսերեանի պատկերազարդ — » 30 կ.
5. Հսկայական ձեռքեր. մանկական վէպ, Թարգ. Զ. Մսերեանի, պատկերազարդ — » 10 կ.
6. Փարոս Հայաստանի. պատկերազարդ հանդէս ընտանեկան ընթերցանութեան համար. 1 — կ.
7. Թորոս աղբար Հայաստանի ճանապարհորդ. Գործ. Գ. Վ. Սրուանձտեանց 1 » 25 կ.
8. Երկունք խններորդ դարու. գործ Ծերենցի. 1 » — կ.
9. Պատմական ներշնչումներ, գործ. Հրանտ Ասատուրի. — » 60 կ.
10. Մի կաթիլ արտոսր, զոր կը հեղու Սիսակ Հայ մոխիրին վրայ — » 35 կ.
11. Սամուէլ Մուրատեանի կտակի խնդիրը, դատախօսութիւն Ս. Արծրունու. — » 50 կ.
12. Ուսումնարանի առողջապահութեան հարցեր, բժ. Ս. Բաբայեանի 1 » — կ.
13. Մարմնակազմական կամ անատոմիկական բառարան Լատիներէնից և Ռուսերէնից Հայերէն. բժ. Լ. Տիգրանեանցի 1 » — կ.
14. Կրօնք. Հոգեբանական հետազօտութիւն Ս. Մանդինեանի 1 » — կ.
15. Հայկական Թատրօն. Վուլքի իմ վէչեր, Փարս երեք պատկերով գործ. Մ. Տէր Գրիգորեանցի — » 40 կ.
16. Բեքեր բիձու հանաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ, Թարգ. Ն. Լալայեանցի — » 25 կ.
17. Աշնանային երեկոյ գիւղում, վոդըվիլ մէկ արարուածով, փոխադրութիւն Գ. Շահբուդաղեանի — » 25 կ.
18. Բռնի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով, Թարգ. Գ. Զմշկեանի — » 40 կ.
19. Ժանո և Ժանէտ օպէրա-վոդըվիլ, Թարգ. Գ. Շահբուդաղեանցի մէկ գործողութեամբ — » 40 կ.
20. Պէպօ. կոմեդիա երեք արարվածով, գործ. Գ. Սունդուկեանի — » 30 կ.
21. Պառաւներին խրատ. փոդըվիլ մէկ արարվածով Մ. Տէր Գրիգորեանի — » 50 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և օտար լեզուների, դասական պէտոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար, Հայերէն, Ռուսերէն և Գաղիերէն վիպասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջները պէտքէ ուղարկեն հետեւեալ հասցէով „Въ Тифлисъ. Въ центральную книжную торговлю“

5—6

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

բոլոր եւրոպական լրագիրների համար Մօսկվայում (Центральная контора объявленій для всѣхъ европейскихъ газетъ въ Москвѣ, Большая Дмитровка, д. Бучумова) ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ է յայտարարութիւններ ԲՈԼՈՐ ռուս և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ համար խմբագրական ԳՆԵՐՈՎ, Նշանաւոր ԶԻՋՈՒՄՆԵՐՈՎ:

Ռուսաց ամենօրեայ, շաբաթական, պատկերազարդ և ծաղրական լրագիրների ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ: ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ունի բոլոր ռուսաց և արտասահմանեան ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ հետ: Յայտարարութիւններ ընդունվում են նոյնպէս բոլոր գաւառական լրագիրների համար: Թարգմանութիւնները ՁՐԻ են լինում: Իւրաքանչիւր յայտարարութեան համար ԱՊԱՑՈՒՑԱԿԱՆ № է ուղարկվում:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՎԱՐՁ ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է բոլոր լրագիրների համար:

10—15 (4)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА ГАЗЕТУ

„КАВКАЗЪ“

на 1880 годъ, на слѣдующихъ условіяхъ:

СРОКИ.	Съ достав. въ Тифлисѣ.		Съ пересылкою иногород.	
	Руб.	Коп.	Руб.	Коп.
На годъ	11	50	13	—
На полгода	6	—	7	—
На три мѣсяца	3	50	4	—
На одинъ мѣсяцъ	1	50	1	75

Подписка принимается въ г. Тифлисѣ, въ конторѣ газеты *Кавказъ*, на Баратинской улицѣ, въ домѣ подъ № 4. Иногородные адресуютъ свои требованія: въ Тифлисъ, въ редакцію газеты *Кавказъ*.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1880 ԹՒՈՒՄ ԿԸ ՏՊԱԳՐՎԻ

„ԿԱՅԾԵՐ“

ՎԷՊ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

Հեղինակութիւն ՐԱՖՖԻ

Վէպը բաղկացած կը լինի երկու առանձին հատորներից, իւրաքանչիւրը կը բովանդակէ մօտաւորապէս 400 տպագրված երեսներ: Ըմեն մէկ հատորի գինն է 1 ր. 50 կ., իսկ միասին 3 ր.: Մէկ հատորի համար առանձին ստորագրութիւն չէ ընդունվում:

Ստորագրվել կարելի է ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒՄ այն պարոնների մօտ, որոնք բարեհաճել են բաժանորդներ հաւաքել «ԿԱՅԾԵՐԻ» ստորագրութեան համար, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պէտք է դիմել «Մշակի» խմբագրատանը Ց. ՄԵԼԻՔ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻՆ:

ՓՈՐՁ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

1880 Թ.

(Չորրորդ տարի)

Չորրորդ շրջանի մէջ էւ «ՓՈՐՁԸ» կը հրատարակուի մի և նոյն հոգւով և ուղղութեամբ և նոյն ծրագրի համեմատ ինչպէս և առաջին երեք տարիները:

Հանդէսը լոյս է տեսնում ամսէ ամիս:

Իւրաքանչիւր համարի տպագրական թերթերի թիւը լինելու է 12-ից մինչև 15. Ամբողջ տարին կազմում է չորս մեծադիր հատոր, ամեն մէկը աւելի քան 600-700 երեսից բաղկացած:

«ՓՈՐՁԻ» բաժանորդագինը ամենայն տեղ տասը րուբլի է:

Հոգևորականները Կոնսիստորիայի միջնորդութեամբ, իսկ ուսումնարանները և ուսուցիչները Թեմական վերատեսչի պատասխանատուութեամբ կարող են մաս առ մաս վճարել, այն է: Ստորագրելու ժամանակ—4 րուբլի, մայիսի 1-ին 3 րուբլի և սեպտեմբերի 1-ին 3 րուբլի:

Այն անձինք, որոնք միանուագ չեն կարող վճարել բաժանորդագինը դիմում են իւրեանց պայմաններով խմբագրին:

Ստորագրուել կարելի է Տփխիսում «ՓՈՐՁԻ» խմբագրատան մէջ և Կենտրոնական գրավաճառանոցում. Կ. Պօլսում մեծ. Պետրոս էֆ. Վասիլեանի մօտ. Ղալաթիա Կէօզէ օղլու խան, մաքսատան դիմաց. Ջիւանիայում՝ գեր. Մելքիսեդեկ եպիսկոպոս Մուրադեանի մօտ իսկ Ասիական Տաճկաստանում մեծ. Լ. Մուրադեանի մօտ, Սամսոն:

$18^{76}/_{77}$, $18^{77}/_{78}$ և 1879 թ. «ՓՈՐՁԸ» կարելի է ստանալ խմբագրատան մէջ իւրաքանչիւր շրջանի համար 10 րուբլի հատուցանելով:

Նոր բաժանորդները առաջին փոստայով ստանում են բոլոր լոյս տեսած համարները:

Օտար քաղաքացիք կարող են դիմել խմբագրին հետեւեալ հասցէով —Тифлисъ. Въ Редакцію Армянскаго журнала „ПОРДЗЪ“, իսկ արտասահմանից—Tiflis. Redaction du journal Arménien „PORDZ“.

Խմբագիր-Հրատարակիչ ԱԲԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Զ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ ԿՈՎԿԱՍ. ԳՐԱՎԱՃ. ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝

1) Մամուլի տակ ընկաւ և 1880 թ. յունվարին լոյս կը տեսնի՝ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆՑԻ—ընդհանուր պատմութեան հին դարը—ա. մն:
2) Շուտով մամուլի տակ կընկնի Զ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ աշխատասիրութեամբ և հրատարակութեամբ Մարդակազմութիւն՝ մարդուս մարմինը, նորա կեանքը և խնամատարութիւնը-անունով պատկերազարդ գիրը:
3) Մամուլի տակից դուրս է եկել և արդէն վաճառվում է «ԾԵՐԵՆՑԻ-Երկունք 9-դ դարու» պատմական վէպը, որոյ գինն ամէն տեղ մի րուբլի է:

Նոյն տեղը ստացուել է Ռոստովի (պ. Տէր-ԱԲՐԱՄԵԱՆԻ) օրացոյցը, երկու պատկերներով զարդարուած. գինն է 15 կ.:

8—10

ՄԻ ՖՐԱՆՍԻՈՒՀԻ

Որ նոր է եկել Թիֆլիս և ՀԻՄՆԱՒՈՐԱՊԷՍ գիտէ Ֆրանսերէն, Գերմաներէն և Անգլերէն ցանկանում է ՏՆԱՑԻՆ ՎԱՐԺՈՒՀՈՒ կամ ԸՆԿԵՐՈՒՀՈՒ պաշտօն ստանալ: «ԿՈՎԿԱՍ» հիւրանոց, № 29 սենեակ. կարելի է ՏԵՍՆԵԼ երեկոյեան 2 մինչև 5 ժամը:

1—4

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ՇՏԵՄԲՈՐՍԿԻ

վեներական և կաշու հիւանդութեանց ՄԱՍՆԱԳԷՏ բնակվում է Գանօվսկայա փողոցի վրա, ԽՕՍՐՕԵՎԻ տանը, № 9: ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ ընդունում է առաւօտեան 8—9½ ԺԱՄԸ և երեկոյեան 4—6:

4—5

Вышла изъ печати брошюра: „ЭКОНОМИЧЕСКІЕ ОЧЕРКИ ЭРИВАНСКОЙ ГУБЕРНІИ и ОЗЕРО ГОКЧА“. Продается во всѣхъ книж. магазинахъ Тифлиса по одному рублю за экземпляръ. Иногородные адресуютъ свои требованія: Тифлисъ, въ „Кавказскую книж. торговлю“, Захарію Петровичу Грикурову.

Դուրս եկաւ մամուլի տակից: «Տնտեսական տեղեկագրութիւն Երևանի նահանգի և Գեօկչայ լիճ.» անունով ռուսերէն գրքոյկը: Վաճառվում է Տփխիսի բոլոր գրավաճառների մօտ: Գինն է մի ռուբլի հատը: Արդիւնքը յօգուտ «Արարատեան Ընկերութեան». Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով Въ Тифлисъ, въ Кавказскую Книж. Торговлю Захарію Петровичу Грикурову.